

Кушнір Катерина

Донбаський державний педагогічний університет (Слов'янськ, Україна)

Наукова керівниця – к. пед. н., доц. Ледняк Ю. В.

РОБОТА З ОРИГІНАЛОМ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЛІРИЧНИХ ТВОРІВ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 10 КЛАСІ

Як відомо, в межах шкільної дисципліни «Зарубіжна література» художні твори вивчаються в перекладах. Але слід підкреслити, що однією з ключових компетентностей, що формуються засобами зазначеного предмета, є спілкування іноземними мовами, а до вмінь, що є компонентами цієї компетентності, належать уміння «читати й розуміти художні тексти іноземною мовою (за умови вивчення відповідної іноземної мови в школі)» та «зіставляти оригінальні тексти з українськими художніми перекладами», а як навчальні ресурси мають використовуватися як твори в українських перекладах, так і «літературні твори (цілісно, у фрагментах) іноземними мовами (які вивчаються в школі)» [2, с. 5–6].

Мета цієї статті – визначити підходи до використання оригіналів ліричних творів на уроках зарубіжної літератури в 10 класі.

На нашу думку, саме при вивченні лірики в першу чергу слід звертатися до оригіналів, що пояснюється, зокрема, невеликим обсягом творів, що розглядаються. Ми проаналізували присвячені ліриці матеріали та завдання, представлені у виданих у 2023 році за скоригованою програмою підручниках із зарубіжної літератури для 10 класу загальноосвітніх закладів.

У підручниках Н. Міляновської та Е. Міляновського наведено французькою кілька творів Ш. Бодлера, П. Верлена та А. Рембо, пропонується одне завдання для роботи з оригіналом: «Скористайтесь посиланням <https://cutt.ly/a4Quey2> або QR-кодом і перегляньте відеоролик з декламацією вірша Шарля Бодлера «*Альбатрос*» мовою оригіналу

(«L'albatros de Chares Baudelaire», 1 хвилина 45 секунд).

Прокоментуйте звуковий супровід і відеоряд, запропонований авторами ролика. Спробуйте відчутти музикальність цієї поезії.

Підготуйте виразне читання вірша Шарля Бодлера, який вам сподобався найбільше, продумайте музичний супровід і візуальний ряд, створіть свій відеоролик» [3, с. 244; 4, с. 179].

Повноцінно працювати з французькими оригіналами зможе лише вчитель, який досить добре володіє цією мовою. Учні, відповідно, теж мають володіти французькою на досить високому рівні, адже підрядковий переклад відсутній. Щодо наведеного завдання, по-перше, в запропонованому ролику представлено не найкращий, на нашу думку, варіант декламації, по-друге, учні мають прокоментувати музичний супровід та відеоряд, а це, як ми вважаємо, заважає зосередженості на самому творі, не дає повноцінно відчутти його музикальність.

У підручнику О. М. Ніколенко, О. В. Орлової та Л. Л. Ковальнової для рівня стандарту оригіналів і завдань для роботи з ними немає. Натомість підручник О. М. Ніколенко, О. В. Орлової й Н. О. Любарець для профільного рівня, не наводячи оригіналів творів, пропонує такі завдання для учнів, які володіють відповідними мовами, при вивченні творчості В. Вітмена та П. Верлена: «Прочитайте англійською мовою (якщо ви володієте нею) «Пісню про себе». Знайдіть у тексті оригіналу засоби вираження позиції ліричного героя» [7, с. 90]; «Якщо ви володієте французькою мовою, знайдіть в інтернеті текст оригіналу вірша «Поетичне мистецтво», зробіть дослівний переклад і порівняйте з українськими перекладами» [7, с. 187].

Перше завдання ми вважаємо вдалим, але за умови, якщо вчитель володіє англійською мовою та може проконтролювати правильність виконання завдання. Виконання другого завдання вчитель зможе контролювати за умови володіння французькою мовою. Але, на нашу думку, проблема полягає в незавершеності завдання, адже не визначено, на

що слід звернути увагу при порівнянні, з якою метою воно взагалі здійснюватиметься. «Зрозуміло, що жоден поетичний переклад не може бути цілковито адекватний оригіналові, оскільки вони (переклад і оригінал) виникають і функціонують у різних мовних світах та культурних контекстах. Однак вектори силового поля кожного перекладу повинні бути спрямовані – в ідеальному випадку – на досягнення якомога більшої ідентичності», – зазначає П. Рихло [10, с. 122]. Якщо йдеться про з'ясування ступеню цієї ідентичності, то таке завдання є досить складним, але цікавим, проте краще виконати таку роботу в класі (заздалегідь підготувавши підрядковий переклад). Клас можна поділити на групи за кількістю аналізованих перекладів.

У підручниках Ю. Ковбасенка оригіналів творів немає, працювати з оригіналами не пропонується, проте при характеристиці «Осінньої пісні» П. Верлена, зокрема, відзначається багатство асонансів та алітерацій оригіналу, наголошується на складності передачі звукопису в перекладі, виділяється як центральна метафора «пісень скрипки осені» (хоча в оригіналі – «ридання скрипок осені») та варіанти її передачі різними перекладачами. Ю. Ковбасенко говорить також: «Символом неприкаяності і приреченості ліричного героя став жовтий листок, зірваний злим осіннім вітром» [3, с. 180; 4, с. 152], пояснюючи, що у французькій мові опалий листок називається «мертвим» проте слово «жовклий» (навіть не «жовтий») пропонують навіть не всі перекладачі: навіть у наведеній далі цитаті з перекладу І. Качуровського вжито слово «мертвий» (а в перекладі .М. Москаленка – «опалий»).

«Ритм вірша, – закінчує свій коментар Ю. Ковасенко, – неначе повторює рух осіннього листка, який, кружляючи, падає додолу...» [3, с. 180; 4, с. 152]. Ми вважаємо, що саме звернення до оригіналу «Осінньої пісні» П. Верлена дасть учням можливість по-справжньому відчувати музикальність лірики поета. Для цього (якщо вчитель не може прочитати вірш) ми пропонуємо послухати запис (можна за посиланням

<https://www.youtube.com/watch?v=RoevJAO2UIE>). Учні, навіть не знаючи французької мови, зможуть охарактеризувати ритміко-мелодійний рух твору. Пропонуємо також скористатися підрядковим перекладом і охарактеризувати авторські тропи та фігури (можна зупинитися на найбільш показових моментах).

Paul Verlaine

Chanson d'automne

Les sanglots longs Et je m'en vais
des violons au vent mauvais
de l'automne qui m'emporte
blessent mon cœur deçà, delà,
d'une langueur pareil à la
monotone. feuille morte

Tout suffocant
et blême, quand
sonne l'heure,
je me souviens
des jours anciens
et je pleure.

Поль Верлен

Осіння пісня (Пісня осені)

Довгі ридання Я йду
Скрипок До злого вітру,
Осені Який мене носить
Ранять моє серце Туди, сюди
Нудьгою На кшталт
Монотонною. Мертвого листа.

*(Підрядковий
переклад наш. –
Ю. Л.)*

Все задихається
І блідне, коли
Б'є час,
Я згадую
Дні, що минули,
І плачу.

В одному з завдань із підручників Ю. Ковбасенка пропонується порівняти переклади «Осінньої пісні» Верлена, виконані М. Москаленком та Г. Кочуром, та відповідати, який із перекладів сподобався більше, чому. Повноцінно виконати це завдання, на нашу думку, без звернення до оригіналу (з підрядковим перекладом за потреби) неможливо.

Отже, використання оригіналів на уроках з вивчення лірики допоможе глибше сприйняти художні твори, адже дасть цілісне уявлення про них хоча б на рівні звучання. Якщо учні (та вчитель) не володіють мовою, якою написано твір, можна скористатися підрядковим перекладом, який допоможе оцінити точність перекладів, з якими працюють учні, і за

потреби внести важливі корективи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зарубіжна література. 10 – 11 класи. Профільний рівень: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти (2022). URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58873/>.

2. Зарубіжна література. 10 – 11 класи. Рівень стандарту: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти (2022). URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58872/>.

3. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (профільний рівень) : Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Літера ЛТД, 2023. 243 с.

4. Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література (рівень стандарту) : Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Літера ЛТД, 2023. 208 с.

5. Мілянська Н. Р., Мілянський Е. С. Зарубіжна література. Профільний рівень: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон, 2023. 332 с.

6. Мілянська Н. Р., Мілянський Е. С. Зарубіжна література. Рівень стандарту : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон, 2023. 249 с.

7. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник. Київ: Вища школа, 2007. 415 с.

8. Ніколенко О. М., Орлова О. В., Ковальова Л. Л. Зарубіжна література (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти. Київ : Грамота, 2023. 224 с.

9. Ніколенко О. М., Орлова О. В., Любарець Н. О. Зарубіжна література (2022 р., профільний рівень) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ : Грамота, 2023. 208 с.

10. Рихло П. «Фуга смерті» Пауля Целана в слов'янських перекладах. *Вікно в світ*. 1998. № 2. С. 122 – 127.